

Τα βράδια, μετά από μια κουραστική μέρα στον ήλιο, γεμάτη ελπίδες για μεγάλες ανακαλύψεις, πήγαινα συχνά να κουβεντιάσω με τη σπιτονοικοκυρά μου.

Μάθαινα τα τοπικά χρονικά, τους προσεχείς γάμους και τα τελευταία διαζύγια, όλα τα μικρά κουτσομπολιά του τόπου. Λίγο λίγο γινόμεουν Αμοργιανός, αρχίζα να παίρνω την προφορά, τον τόνο και τα πάθη των ντόπιων. Τσάκωνα τον εαυτό μου να μισεί, χωρίς να ξέρει γιατί, μπακάληδες που δε μου είχαν κάνει τίποτα. Το σπίτι της κυρίας Καλλιρρόης ήταν το στέκι μιας συχνά πολυάριθμης συντροφιάς. Σχεδόν καθημερινά έβλεπες εκεί τη Χρυσούλα Πρασίνου, που η κόρη της, η γλυκιά Πλιτώ, είχε μαύρα μάτια, πρόσωπο μαντόνας και επιβεβαίωνε τη φήμη για την ομορφιά των κοριτσιών της Αμοργού. Η Χρυσούλα, δουλεύοντας το αδράχτι της, φλυαρούσε με φανερή ευχαρίστηση και αστέρευτη πληθωρικότητα. Η αγράμματη αυτή γυναίκα χρησιμοποιούσε όμορφη γλώσσα, διανθισμένη με παλιές εκφράσεις, αρωματισμένη με αρχαιότητα. Στην απόμερη εκείνη γωνιά του Αρχιπελάγους, η γλώσσα και η φυλή έχουν διατηρηθεί πιο αμιγείς από ό,τι στην ηπειρωτική χώρα. Το λεξιλόγιο έχει παραμείνει σχεδόν εξ ολοκλήρου ελληνικό. Η πληθώρα των βαρβαρικών εκφράσεων, που προέρχονται από τους Ρωμαίους, τους Βενετούς, τους Τούρκους, δεν παραμόρφωσε την αρχική του φρεσκάδα. Ενώ η μητέρα της φλυαρούσε σε στυλ παρόμοιο με του Θεόφραστου, η Πλιτώ, με τα μάτια χαμηλωμένα, στεκόταν σιωπηλή και μαζεμένη σαν φρόνιμη παρθένας. Μια μαντήλα από λευκό απαλό ύφασμα πλαισίωνε το όμορφο, σοβαρό πρόσωπό της και σαν πέπλο μοναχής κρατούσε αιχμάλωτα τα πλούσια μαλλιά της, από την κορυφή του μετώπου μέχρι τις άκρες των μακριών πλεξούδων της. Με το κεφάλι σκυμμένο σαν της Παναγιάς στις άγιες εικόνες, έπλεκε, για τις γιορτές, γάντια από κίτρινο μετάξι, γιατί οι κοπέλες της Αμοργού είναι φίνες και κοκέτες σαν αρχόντισσες. Όταν κόβουν τα σύκα, φορούν μάλλινα γάντια για να προστατέψουν τα χέρια τους από τις γρατσουνιές και το μαύρισμα. το καλοκαίρι προφυλάσσουν κάτω από μεγάλα ψάθινα καπέλα τη λεπτή τους επιδερμίδα, καταφεύγουν ακόμα και σε αθώα τεχνάσματα για να τονίσουν λιγάκι τη λευκότητά της και να ζωντανέψουν, πάνω από τα υπέροχα, το καθαυτό περίγραμμα των μακριών βλεφαρίδων. Τίποτα δεν είναι πιο γοητευτικό από το να τις βλέπεις να περνούν, τις Κυριακές, πάνω στα μουλάρια ή στα γαϊδουράκια με τα χωριάτικα χαλινάρια που κάνουν έντονη αντίθεση με την επιτηδευμένη χάρη τους: θα τις έλεγες εξόριστες θεές. Αναρωτιέται κανείς από που προέρχεται το μυστικό ένστικτο που έδωσε στις χωριατοπούλες αυτή την παιδιάστικη έφεση για τη φινέτσα και την κομψότητα, οι κύριοι και αφέντες τους μοιάζουν εντελώς απαλλαγμένοι από τέτοια θέματα και ένας Θεός ξέρει σε ποιων αγροίκων τα χέρια έχουν πέσει οι φιλεναδίτσες μου εκεί κάτω: η Πλιτώ η σιωπηλή, η Ναννιώ που κάθε πρωί, στο παράθυρό της, έτριβε με καθαρό νερό τα γυμνά της μπράτσα, η Φιλιώ που το φινό προφίλ της θύμιζε φλωρεντινό νεαρό ακόλουθο.

Ο Αθηναίος Παναγιώτης, πολιτισμένος και σπουδασμένος σε πολλά Πανεπιστήμια της Γερμανίας, δεν συγκινούταν και πολύ από αυτές τις κάπως άγριες ομορφιές. Φύλαγε το θαυμασμό του για μια γειτόνισσα, της οποίας οι πληθωρικές χάρες και οι ευρωπαϊκές

κομψότητες του κέντριζαν το ενδιαφέρον. Πάνω στη στέγη μας υπήρχε, κατά την ανατολίτικη συνήθεια, μια χωμάτινη ταράτσα, όπου μου άρεσε να περπατώ, ώρες ολόκληρες, για να κοιτάζω το χωριό με τα σπίτια που έμοιαζαν να κατεβαίνουν χαρούμενα προς τη θάλασσα, το σούρουπο, την ώρα που ο ήλιος έλουζε με χρυσάφι τον ουρανό και τα νερά γύρω από το βιολετί περίγραμμα της Νάξου, άφηνα το βλέμμα μου να πλανιέται γλυκά πάνω στο λείο και γυαλιστερό σαν πάγο όρμο και στους λόφους που βάφονταν από τις λοξές αχτίδες πορφυρένιοι, ροζ και μοβ. Ο έφορος ερχόταν καμιά φορά να μου κάνει παρέα, αλλά γύριζε χωρίς τυπικότητες την πλάτη στις φλογισμένες πόρτες του ήλιου που έδυε και κοιτάζε επίμονα με τα κιάλια τα παράθυρα της μεγαλόπρεπης Καλλιόπης Γιαννακοπούλου. Προσπάθησα να τον πείσω ότι η αξιοπρέπεια και η υπόληψή μας κινδύνευαν να εκτεθούν με αυτά τα φερσίματα: εξάντλησα όλα μου τα ελληνικά. Η θέα της Καλλιόπης τον συνάρπαζε. Η κοπέλα εκείνη, που μάζευε τα μαλλιά της στον αυχένα με έναν τρόπο επιτηδευμένα παριζιάνικο, έφερνε από τη Σύρα φιγουρίνια και κρατούσε φυλακισμένες τις πληθωρικές χάρες της μέσα σε ένα κορσάζ έτοιμο να σπάσει, ανταποκρινόταν απόλυτα στις ιδέες που είχε ο έφορος για τους καλούς τρόπους και τη διακριτικότητα. Μια μέρα μου ομολόγησε ότι έψαχνε να βρει, στα περίχωρα του χωριού, ένα χωράφι για να μπορέσει, χωρίς να τον δουν, να συναντηθεί με τη δέσποινα των ονείρων του. Περιμένοντας, υπέφερε τον πόνο του πίνοντας κάμποσα ποτηράκια ρακή μαζί με τον πατέρα της ωραίας.

Συχνά κάναμε βόλτες στην ακρογιαλιά μαζί με τον κύριο Γιαννακόπουλο, πλάι στη θάλασσα που πάφλαζε απαλά 'η, όταν είχε κακοκαιρία, στο καφενεδάκι της παραλίας. Εκεί συναντούσαμε όλους τους αργόσχολους του χωριού και σχηματιζόταν μια αρκετά πολυμελής παρέα. Ο κύριος Γιαννακόπουλος, που έφερε τον τίτλο του αστυνόμου, ήταν φιλόλιγνος, καλός συζητητής και γενικά από καλή πάστα, αν εξαιρέσουμε κάποια ξεσπάσματα θυμού. Τον πείραζαν τα αθώα αστεία του Χαράλαμπου, του τοπικού γιατρού και του μοναδικού Αντωνάκη, που ασκούσε στην Αμοργό, με μια νηφάλια φιλοσοφία, το επάγγελμα του *λιμενάρχη*. Ο πομπώδης αυτός τίτλος έδινε στα Κατάπολα και στον ίδιο το φίλο μου τον Αντωνάκη μια υπεροχή και μια επισημότητα που κανείς από τους δύο δεν επιδίωξε ποτέ. Κύριο καθήκον του λιμενάρχη ήταν να επιβλέπει, γύρω από τις απόκρημνες ακτές της επικράτειάς του, τα ιστιοφόρα που προσπαθούσαν να εισαγάγουν στην Ελλάδα λαθραία εμπορεύματα, η κυβέρνηση τον παρακαλούσε επίσης να συντάσσει, κατά καιρούς, αναφορές γύρω από την εμπορική κίνηση του νησιού. Αλλά σπάνια πήγαινε στο γραφείο του, όπου το πορτρέτο του βασιλιά Γεωργίου και ο εθνικός θυρεός βαριούνταν περιμένοντας σε ένα αδιάκοπο τετ-α-τετ. Όσο για τις στατιστικές, λίγη εμπιστοσύνη είχε στην αποτελεσματικότητά τους και, με το δίκιο του, σκεφτόταν πως ήταν άχρηστο να αραδιάζει κανείς τόσους αριθμούς, για να αποδείξει ότι το εμπόριο της Αμοργού βρισκόταν στα σπάργανα και να προσβάλει χωρίς λόγο το ευαίσθητο φιλότιμο των κατοίκων. Οι λαθρέμποροι τον απασχολούσαν περισσότερο, όμως ποιος λογικός άνθρωπος θα μπορούσε να του παραπονεθεί ότι κάποιες φορές έδειξε πολλή καλοσύνη σε άκακους ανθρώπους, που έφερναν, αποκλειστικά και σε αφθονία, καλό κονιάκ από τη Μικρά Ασία, καρφιά, καννάβι και τόσα άλλα πράγματα, απαραίτητα στην ανθρώπινη ζωή; Καλέ Αντωνάκη! Όσο περισσότερο τον γνώριζα και μεγάλωνε η φιλία μας, τόσο περισσότερο πειθόμουν ότι η διοικητική εποπτεία είναι μια στρυφνή επιπόνηση των γερασμένων εθνών και ότι είναι

μάταιο να θέλει κανείς να επιβάλει έναν τέτοιο ενοχλητικό καταναγκασμό στον έφηβο αυτό λαό, που ποτέ δε θα πάρει στα σοβαρά τους νομάρχες του και τους εισαγγελείς του. Οφείλω επίσης μερικές αναμνήσεις στο σχολάρχη (το δάσκαλο), παρόλο που δεν ήταν φίλος μου και προκαλούσε εναντίον μου, χωρίς λόγο, απλά και μόνο επειδή ήμουν ξένος, την εμπάθεια κάποιων ντόπιων. Έχω διαπιστώσει ότι, σε όλες τις χώρες, οι δάσκαλοι έχουν την ίδια αυτάρκεια, που τροφοδοτείται από την καθημερινή εξουσία πάνω σε ένα κοπάδι φοβισμένους μαθητές. Ο δάσκαλος της Αμοργού ήταν φαφλατάς, επιτηδευμένος, αυτάρεσκος και επιδίωκε ζηλότυπα να επιβάλει την ανωτερότητά του. Μια μέρα που είχε πιει κάμποσα φλασκιά λευκό κρασί, με πλησίασε και μου είπε: "Ίσως πιστεύετε πως επειδή είμαι μεθυσμένος είμαι και βάρβαρος. Μη γελιέστε. Είμαι Έλληνας!" Ύστερα προσέβαλε το Χαράλαμπο αποκαλώντας τον αγράμματο, που είναι η πιο σοβαρή βρισιά κι εξάλλου η λιγότερο δικαιολογημένη που μπορεί κανείς να του πει. Αλλά ξαφνικά, με προκάλεσε να του δώσω έναν ακριβή ορισμό ορισμό της *αλήθειας*. Πάνω σ' αυτό, έκανε παραπλανητικές ερωτήσεις στους ανθρώπους που βρίσκονταν εκεί, καταρρίπτοντας θριαμβευτικά τις απαντήσεις τους. Εκείνη την ώρα έπαψα να τον βρίσκω ανυπόφορο, γιατί αυτός ο πονηρός λόγιος με βοήθησε να κατανοήσω το Σωκράτη και το Γοργία.

Αυτές ήταν οι συζητήσεις και οι διασκεδάσεις μας στο καφενείο του Γιαννάκη. Καμιά φορά ξεμπάρκαραν στα Κατάπολα σφουγγαράδες από την Κάλυμνο. Βουτώντας κάτω από τα βράχια, έβρισκαν συχνά αστακούς, τους οποίους μου πουλούσαν σε λογικές τιμές. Τότε θριάμβευε ο επιστάτης Στρατάκης, που είχε υπηρετήσει σε έναν πλούσιο траπεζίτη της Αθήνας και έφτιαχνε πολύ ωραία μαγιονέζα.

Τα ταλέντα του Στρατάκη άρχισαν μια μέρα να αξιοποιούνται από ένα νεαρό φοιτητή της Αθήνας, του οποίου οι γονείς έμεναν στα Άδανα της Κιλικίας, είχε έρθει να παραθερίσει στο βράχο της Αμοργού. Από τις πρώτες μέρες της διαμονής μου στο νησί, μας ένωσε η ανάγκη που νιώθαμε ορισμένες στιγμές να ψυχαγωγούμε ο ένας τον άλλο. ο Αντρέας Αρτέμης, που τον φωνάζαμε χαϊδευτικά Αντρίκο, ήταν πολύ έξυπνο και αξιαγάπητο αγόρι, του οποίου η γενναιόδωρη φιλοξενία μου θύμιζε τους Έλληνες της Μικράς Ασίας, τους τόσο διαφορετικούς, στο θέμα αυτό, από τους συμπατριώτες τους της Αθήνας. Θέλησε να οργανώσει προς τιμήν μου ένα μεγάλο συμπόσιο. Διασχίσαμε, με βάρκα, τον όρμο των Καταπόλων, το τραπέζι ήταν στρωμένο με πολυτέλεια ανήκουστη για το νησί. Ένας ντόπιος καλλιγράφος είχε γράψει, με ελληνικά γράμματα σε λευκό χαρτί, τα ονόματα των καλεσμένων. Το ξανθό κρασί της Σαντορίνης λαμπύριζε, μέσα στις καράφες, σαν τοπάζι. Δύο τεράστια ψάρια, που έμοιαζαν ντυμένα με ασημένιο μεσαιωνικό θώρακα καταβροχθίστηκαν σιωπηλά στην αρχή. Σύντομα όμως άρχισε το τραγούδι. Ο αστυνόμος έκανε σόλο, ο έφορος τραγουδούσε τρεμουλιαστά, με τη μύτη, ένα φάλτσο ακομπανιαμέντο, ο Στρατάκης, ο Χαράλαμπος, ο Αντρίκος και ο λιμενάρχης επαναλάμβαναν εν χορώ και μεγαλόφωνα, χτυπώντας ρυθμικά στο τραπέζι την παλάμη τους, το ρεφρέν, του οποίου η αργόσυρτη, μονότονη μουσική εξυμνούσε πάντα "την αγαπημένη που μοιάζει με περδικούλα". Πολύ αργά τη νύχτα, βαδίζαμε ακόμα, με το φανάρι μας, στην έρημη παραλία. Η γαληνεμένη θάλασσα έβγαζε, μέσα στη βαθυγάλανη νύχτα, ένα

μικρό θόρυβο ήσυχων νερών, τα αστέρια έλαμπαν στον ουρανό, και άναβαν ανατολές μέσα στα φωτεινά βάθη του κόλπου. Ο αστυνόμος, συγκινημένος από την ηρεμία των πάντων, μονολογούσε μελοδραματικά για το πόσο λίγο διαρκούν οι ανθρώπινες χαρές και έδειχνε, με μια απλόχερη κίνηση, τους λαμπερούς αστερισμούς, από όπου έμοιαζε να κατεβαίνει η βακχική επίδραση του θεϊκού Διονύσου.

Από αυτές τις τόσο εγκάρδιες σχέσεις με την αφρόκρεμα των Καταπόλων, προτιμούσα ακόμα περισσότερο τις πολύωρες συζητήσεις με γεωργούς και θαλασσινούς. Οι περισσότεροι κάτοικοι της Αμοργού διεκδικούν πάνω στα βράχια λίγα τετραγωνικά κριθαριού ή αμπελιών. Συχνά πουλούν τα κτήματά τους για να αγοράσουν ένα καΐκι. Τα πλοία τους λικνίζονται πάνω στις άγκυρές τους, στον όρμο, λίγο μακρύτερα από την ακτή, που είναι γεμάτη βότσαλα. Εκεί πέρα, από όλα τα πράγματα το πιο αεικίνητο και άστατο είναι η θάλασσα. Είναι η ζωή και η χαρά των φτωχών εκείνων χωριών, που γαντζώνουν στα βουνά τα μπουκετάκια των λευκών σπιτιών τους, ανάμεσα σε αραιοσπαρμένες λεμονιές. Όταν από τα γειτονικά νησιά έρχονται καΐκια φορτωμένα με σακιά αλεύρι, τόνους παστά ψάρια και πρόσφατα νέα, αυτό αποτελεί την είδηση της ημέρας. Έρχονται από τη Σύμη, τη Σύρα, την Ύδρα. Οι ναύτες ξεμπαρκάρουν χαρούμενοι, στρογγυλοκάθονται σε μια ταβέρνα, τραγουδούν και χορεύουν. Οι θαλασσινοί είναι όμοιοι και απαράλλαχτοι σε όλες τις χώρες.

...

Ομολογώ πως από τους ανθρώπους της Αμοργού εκείνοι που αγαπούσα περισσότερο ήταν οι σκεφτικοί γέροι καπετάνιοι, που φορούν ακόμα τον ψηλό σκούφο και καπνίζουν ήσυχα το τσιγάρο τους καθισμένοι στην πρύμνη, πλάι στο δοιάκι. Στα ηρωικά χρόνια της Ελλάδας, θα μπορούσαν να έχουν γίνει ναύαρχοι σαν τον Κανάρη. Δε φταίνε αυτοί αν οι ατυχίες των καιρών τους αναγκάζουν να φορτώνουν πορτοκάλια στην Κρήτη και να τα μεταφέρουν σχεδόν παντού. Υπήρχε ένας που αγαπούσα ιδιαίτερα: *ο καπετάν Μάρκος*. Πόση καλοσύνη, γλυκύτητα και εγκαρτέρηση έδειχνε το πρόσωπό του! Δεν έμοιαζε με τους συναδέλφους του, που ήταν φαφλατάδες, όπως άλλωστε όλοι σχεδόν οι Έλληνες. Α! το καλοκάγαθο, κάπως θλιμμένο χαμόγελο, χαμόγελο ανθρώπου που έχει υποφέρει πολύ, που έχει περάσει πολλούς κινδύνους και θα συνεχίσει να κινδυνεύει, ανθρώπου που ξέρει καλά πως κάποια μέρα ίσως τον τυλίξουν τα κύματα. Ο καπετάν Μάρκος είχε μια μικρή λύρα. Έπαιζε μελωδίες παράξενα λυπητερές και πρωτόγνωρες, σκοπούς μελαγχολικούς, άγνωστης προέλευσης, που είχε μάθει από τους φίλους της Αστυπάλαιας, της Κω και του Μπουντρούμ, όταν το καράβι του έδενε εκεί. Μοίραζε το χρόνο του ανάμεσα στη λύρα του, την οποία φύλαγε προσεχτικά σε έναν πάνινο σάκο μόλις σταματούσε να παίζει, και στη γολέτα του, που την έπλενε και τη μερεμέτιζε συνεχώς. Κακόμοιρο πλεούμενο, γέρικο σχεδόν όσο και το αφεντικό του, είχε υποφέρει πολλές σπιλιάδες και θαλασσοδαρμούς, οι σανίδες του, παρά το κατράμι, άρχιζαν να τρίζουν και να ξεκολλάνε. Όπως και αν είχε, μόλις η γολέτα του καπετάν Μάρκου άνοιγε τα φτερά της, κυλούσε όμορφα πάνω στο κύμα. Έχει ρίξει άγκυρα σε ουκ ολίγα λιμάνια, από τη Μάκρη μέχρι τη Μεσσήνη. Έχει επισκεφτεί σχεδόν όλες τις γωνιές των Κυκλάδων. Ξέρει να ξεχωρίζει τα επικίνδυνα αγκυροβόλια από τα καλά προφυλαγμένα λιμανάκια και, αν θέλετε πολύ να δείτε αυτά τα θαυμάσια νησιά

Οι άνθρωποι της Αμοργού

Συντάχθηκε απο τον/την G.Deschamps
Κυριακή, 09 Νοέμβριος 2008 12:31 -

σπαρμένα εδώ κι εκεί σαν μεγάλα πολύτιμα πετράδια, σας εύχομαι να περιπλανηθείτε στο Αρχιπέλαγος με τη γολέτα του καπετάν Μάρκου.

Δυστυχώς ο ατμός εκτόπισε τους στολίσκους των καϊκιών, που διασταυρώνονταν πριν είκοσι χρόνια στο Αιγαίο. Δεν πρέπει να παραπονιόμαστε πολύ. Έχασε η γραφικότητα, αλλά κέρδισε η δημόσια ασφάλεια. Τα ατμόπλοια δύσκολα αιχμαλωτίζονται και οι πειρατές εγκατέλειψαν το επάγγελμά τους, που γινόταν βέβαια κοπιαστικό και άκαρπο. Φαίνεται ότι η Αμοργός υπέφερε άλλοτε από πολλές ένοπλες επιδρομές. Οι κακές γλώσσες λένε ότι οι ληστές που λεηλατούσαν τους ντόπιους απλά ανταπέδιδαν τα ίσα, χωρίς παραπάνω απαιτήσεις. Εν πάση περιπτώσει, τα μοιρολόγια που μου τραγουδούσαν πιωμένοι οι Αμοργιανοί δεν μιλούσαν για τα δικά τους κατορθώματα, θρηνούσαν εξυμνώντας τα κατορθώματα των άλλων. Αυτές οι ελεγείες είναι όμορφες και αφελείς. ...

Η Αμοργός δεν έχει να φοβηθεί πλέον παρόμοιες εκπλήξεις, και δεν υπάρχει λόγος η κύρια πόλη του νησιού να καταφεύγει, σύμφωνα με την αρχαία συνήθεια, στο εσωτερικό, μακριά από το λιμάνι. Παρ' όλα αυτά, σαν κατάλοιπο εκείνης της συνήθειας, η *Χώρα* που βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα από τα Κατάπολα θεωρείται η πρωτεύουσα του δήμου της Αμοργού.

Πηγαίναμε εκεί σχεδόν κάθε Κυριακή, από ένα κακοτράχαλο μονοπάτι, όπου τα πόδια των μουλαριών παραπατούσαν και ξαναστηρίζονταν όπως σε σκάλα. Η απραξία καθώς και οι κοινωνικές υποχρεώσεις μα ανάγκαζαν να κάνω αυτή την ανάβαση, στη

Χώρα

κατοικούσε ο δήμαρχος, ο τηλεγραφετής, ο ειρηνοδίκης και ένας ενωμοτάρχης της χωροφυλακής.